

กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดสระแก้ว:
การขานรับนโยบายในทัศนะของประชาชนในพื้นที่
The Special Economic Development Zone Policy Enforcement in
Sa Kaeo province: Responsiveness of the Local People

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ชวรงค์ อุบลลี, อัศวิน แก้วพิทักษ์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขานรับนโยบายในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษของอำเภอวังน้ำเย็นและอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยสำรวจในเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงเอกสาร และกึ่งสัมภาษณ์เจาะลึก ข้อค้นพบจากการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า ในส่วนของการขานรับนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประชาชนในจังหวัดสระแก้ว ทั้งในแง่กระบวนการนโยบายและเนื้อหาเนื้อมาอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะหลักในเชิงมาตรการนโยบายเพื่อเอื้อประโยชน์กับทุกฝ่ายก็คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชามาใช้ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ
คำสำคัญ: เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, การขานรับนโยบาย

Abstract

The research aimed to study the responsiveness of the local people to the special economic development zone policy in Aranyaprathet and Watthana Nakhon districts, Sa Kaeo province. This work was conducted using mixed research methodology including exploratory research method, documentary research method, and in-dept interview. The findings show that the overall responsiveness level of the people is rather high. The recommendation in terms of measurement for mutual benefit is on people participation promotion. Also, application of sufficiency economy philosophy and King Bhumibol Adulyadej's Philosophy is recommended.

Keywords: Special Economic Development Zone, Policy Responsiveness

บทนำ

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการค้าการลงทุนของประเทศไทยโดยการจัดตั้งแนวเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อรองรับการพัฒนาพื้นที่ทั้งในเรื่องการเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งและการจัดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ตลอดจนการจัดระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับและสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาพื้นที่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดหนึ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในพื้นที่ 2 อำเภอ 4 ตำบล ประกอบด้วย อำเภอวัฒนานคร ในตำบลผกษะ และอำเภอวังน้ำเย็น ในตำบลท่าข้าม ตำบลป่าไร่ และตำบลบ้านด่าน รวม 332 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 207,500 ไร่ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2559: 7)

การคมนาคมระหว่างพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วห่างจากกรุงเทพมหานคร 260 กิโลเมตร มีจุดผ่านแดนถาวรที่อำเภอวังน้ำเย็นเชื่อมกับจังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา เป็นจุดผ่านแดนถาวรที่มีมูลค่าการค้าส่งออก-การนำเข้าสูงที่สุดในประเทศ สำหรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษถูกกำหนดให้เป็นศูนย์อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ตัวอย่างของกิจการ เช่น อุตสาหกรรมเกษตร ประมง สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนัง อัญมณี เครื่องประดับ เครื่องมือแพทย์ อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน อุตสาหกรรมเครื่อง

ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ การผลิตพลาสติก การผลิตยา กิจกรรมโลจิสติกส์ นิคมหรือเขตอุตสาหกรรม กิจกรรมสนับสนุน
การท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2559: 7)

กระบวนการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดสระแก้วนั้น มีลักษณะร่วมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ
ชายแดนอีก 9 แห่ง ทั่วทั้งประเทศ ทั้งในแง่กระบวนการนโยบาย (Policy process) เนื้อหานโยบาย (Policy content) และ
บริบทของนโยบาย (Policy context) กล่าวคือ ในแง่ของกระบวนการนโยบายนั้นเป็นขั้นตอนที่ครอบคลุมการกำหนด
นโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมถึงการประเมินผลนโยบาย ส่วนเนื้อหา นโยบายก็เป็นการประกาศของ
คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ นอกจากนี้ ในแง่ของบริบทนโยบายนั้นจะพบว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษ
ชายแดนทั้ง 10 แห่ง เกิดขึ้นมาในสถานการณ์เดียวกันคือ การเข้ามาเป็นรัฐบาลของคณะรักษาความสงบเรียบร้อย
แห่งชาติ (คสช.) โดยการทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2557 รัฐบาล คสช. ที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
หัวหน้าคสช.และดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้บริหารประเทศโดยอาศัยอำนาจเด็ดขาดที่เรียกว่า “ม.44” ม.44 ซึ่งก็คือ
บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557

รัฐบาล คสช. ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดของ ม.44 มากำหนดนโยบายเศรษฐกิจ โดยถือว่านโยบายเศรษฐกิจพิเศษ
เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ความมั่นคงของรัฐ ดังนั้นหลัง
รัฐประหารรัฐบาล คสช. จึงได้เลือกพื้นที่ชายแดนที่มีการส่งสินค้าข้ามแดนเป็นหลักอยู่แล้ว 10 พื้นที่ ระหว่างปีพ.ศ.
2558-2559 เพื่อดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว รัฐบาล คสช. คาดหวังว่าการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจะ
ช่วยส่งเสริมการผลิตให้ดียิ่งขึ้น เพราะมีช่องทางตลาดชายแดนอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก
ด้วย ดังนั้น นอกจากจะสามารถใช้แรงงานข้ามชาติในการผลิตอุตสาหกรรมและการบริการแล้ว ยังช่วยสกัดแรงงานข้าม
ชาติมิให้เข้ามาทำงานในเมืองที่เป็นฐานเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของประเทศ และยังเป็นการช่วยลดปัญหาการค้ามนุษย์ ซึ่ง
ประเทศไทยยังติดอยู่ในรายงานการค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกาในลำดับ 3 ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ การเมืองดังกล่าว
ข้างต้น เราจึงพบว่า ยุทธศาสตร์ของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วนั้น จะมุ่งสู่ 3 ประเด็นที่สำคัญ คือ (ภักธธรรม
เทียนไชย, อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว, สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2561)

1. โลจิสติกส์ คลังสินค้า
2. การค้าชายแดน ค้าปลีก ค้าส่ง
3. อุตสาหกรรม ได้แก่ แปรรูปการเกษตร

อย่างไรก็ดี การเกิดขึ้นของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้นเกิดจากการกำหนดนโยบายมาจากส่วนกลาง
ที่ไม่ได้เริ่มต้นมาจากการศึกษาความเป็นไปได้ ความคิดเห็น ความต้องการ หรือความสนใจของประชาชนในท้องถิ่น
อย่างแท้จริง เป็นการใช้อำนาจสั่งการจากบนลงล่าง (top-down) จากรัฐบาลรักษาความสงบแห่งชาติใช้อำนาจตาม
มาตรา 44 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 กำหนดพื้นที่จังหวัดสระแก้วเป็นเขตพัฒนา
เศรษฐกิจพิเศษ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าจะมีการศึกษาว่าประชาชนชาวนับนโยบายเศรษฐกิจพิเศษที่กำหนดจากเบื้องบนมาก
น้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดสระแก้ว: การชาวนับ
นโยบายในทัศนะของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการชาวนับของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อนโยบายการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษของ
อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในแง่กระบวนการนโยบาย
2. เพื่อศึกษาการชาวนับของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อนโยบายการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษของ
อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในแง่เนื้อหา นโยบาย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในที่นี้ จะกำหนดโดยมุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่จะศึกษาการชานรับของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อนโยบายการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษของอำเภอรัฐประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในแง่กระบวนการนโยบายและเนื้อหาโยบาย ดังนั้นวิธีการดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (mixed methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลยุทธ์ในการผสมผสานระหว่างการวิจัยจะใช้การวิจัยผสมผสานแบบรับลูกกันต่อ (sequential mixed designs) (Teddie Charles and Tashakkori Abbas, 2009)

1. การวิจัยเชิงสำรวจ ในการวิจัยเชิงสำรวจผู้วิจัยจะกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ทำการสำรวจ ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างอำเภอรัฐประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอรัฐประเทศ ทั้งหมด 86,103 คน และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ทั้งหมด 81,057 คน รวมทั้งสองอำเภอจะได้จำนวนประชากรทั้งหมด 167,160 คน เมื่อใช้หลักของ Take Yamane ในการกำหนดตัวอย่างที่มีมากกว่า 100,000 คน จะสามารถเก็บกลุ่มตัวอย่างได้ไม่เกิน 400 คน (Yamane, 1973) ดังนั้นจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) ผสมกับการเลือกตัวอย่างโดยบังเอิญ (accidental sampling)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

2.1 การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารขั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ดังนี้

2.2.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังมิได้มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผู้วิจัยถือว่าเป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง เอกสารการประชุมกลุ่ม บันทึกการประชุม เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2.2.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น ตำราทางวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) จะมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึก โดยอาศัยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งการจะศึกษาข้อมูลเชิงลึกอันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในรูปแบบและขั้นตอนกระบวนการต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเท่านั้น โดยในขั้นตอนของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้กระทำการในภาครัฐ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว ข้าราชการกรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้กระทำการอยู่นอกภาครัฐ เช่น นักการเมืองท้องถิ่น สภาหอการค้าจังหวัด ผู้นำชุมชนในพื้นที่ เป็นต้น

2.3 การสังเกตการณ์ เป็นการลงไปดูสภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เสริมเอกสารและการสัมภาษณ์

การตรวจสอบข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ จะตรวจสอบความเที่ยงตรง และน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ส่วนการตรวจสอบข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation)

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในบทความนี้ใช้การวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะวิเคราะห์ทางสถิติทั้งสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น ส่วนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจะใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการตีความหมายทางสังคมในลักษณะต่างๆ ของปรากฏการณ์ทางสังคม โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ การเข้ารับของประชาชนในพื้นที่ที่มีต้นนโยบายการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษของอำเภอรัฐประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในแง่กระบวนการนโยบาย สามารถสรุปได้ว่า ในกรณีของอำเภอรัฐประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วนั้น การเข้ารับในแง่กระบวนการนโยบาย การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประเด็นการเข้ารับกระบวนการนโยบายนั้น สามารถแบ่งประเด็นได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเข้ารับนโยบายในด้านกระบวนการนโยบาย (n=400)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการเข้ารับนโยบาย	ลำดับที่
1. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมาในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ	4.06	0.82	มาก	1
2. การกำหนดนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น เป็นเรื่องส่วนกลางเป็นหลัก	4.01	0.82	มาก	2
3. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นและท้องถิ่นที่ผ่านมาในการดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ผ่านมา	3.99	0.85	มาก	3
4. กระบวนการทำประชาพิจารณ์ที่ผ่านมาก่อนจะดำเนินโครงการต่างๆ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ	3.91	0.77	มาก	4
5. การบริหารงานเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องดำเนินการภายใต้รัฐบาลทหาร	3.70	1.12	มาก	5
รวม	3.93	0.88	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า มีการเข้ารับกระบวนการนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประชาชนในเขตอำเภอรัฐประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมเรื่อง กระบวนการนโยบายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$) มีจำนวน 5 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมาในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ($\bar{X}=4.06$)

ลำดับที่ 2 การกำหนดนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น เป็นเรื่องส่วนกลางเป็นหลัก ($\bar{X}=4.01$)

ลำดับที่ 3 บทบาทของผู้นำท้องถิ่นและท้องถิ่นที่ผ่านมาในการดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ผ่านมา ($\bar{X}=3.99$)

ลำดับที่ 4 กระบวนการทำประชาพิจารณ์ที่ผ่านมาก่อนจะดำเนินโครงการต่างๆ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ($\bar{X}=3.91$)

ลำดับที่ 5 การบริหารงานเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องดำเนินการภายใต้รัฐบาลทหาร ($\bar{X}=3.70$)

การที่ประชาชนในพื้นที่เข้ารับกระบวนการนโยบายของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ถึงแม้การดำเนินนโยบายจะเกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ยังคงใช้อำนาจเผด็จการของคณะรัฐประหาร เช่น มาตรา 44 เป็นต้น รวมทั้งกระบวนการนโยบายของเขตเศรษฐกิจพิเศษเองก็มีลักษณะเป็นกระบวนการจากบนลงล่าง (Top-down approach) นั้น ก็เนื่องมาจากประชาชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษต้องการใช้โอกาสนี้เพื่อเปลี่ยนที่คุ้น ซึ่งอยู่อาศัยได้ใช้ประโยชน์มาเป็นโฉนด ดังคำสัมภาษณ์ของนายกเทศมนตรีตำบลบ้านด่านที่ว่า (จิตพิพัทธ์ แก่นจันทร์, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านด่าน, สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2560)

“เชื่อว่า 44 ของนายกจะช่วยให้ได้”

“สื่อะไรไม่ว่าขอให้ได้โฉนดก็แล้วกัน”

เหตุผลของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการเปลี่ยนที่ดินในเขตป่าสงวนและ สปก. มาเป็นโฉนดในช่วงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น ประชาชนอ้างว่ามีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษรัฐบาลมุ่งเน้นแต่เฉพาะการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ แต่ละเลยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่ 4 ตำบลที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษก็คือ ตำบลท่าข้าม ตำบลบ้านด่าน ตำบลป่าไร่ และตำบลผกขะ ประเด็นปัญหาของประชาชนที่ถูกละเลย ก็คือ การไม่ได้กล่าวถึงและไม่ได้ให้สิทธิประโยชน์ในเรื่องที่ดินทำมาหากิน เนื่องจากที่ดินซึ่งประชาชนอยู่อาศัยใช้ประโยชน์ในปัจจุบันมากกว่า 60 ปี ไม่มีลักษณะความเป็นป่าไม้หลงเหลืออยู่แล้ว รวมถึงประชาชนก็ได้มาอยู่อาศัยทำประโยชน์ในที่ดินก่อนมีการประกาศตามมติคณะรัฐมนตรีเสียอีก ปัญหาการขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวได้สร้างความไม่มั่นคงในชีวิตอย่างมากแก่ประชาชนในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบลดังกล่าว การละเลยปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ในขณะเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของเขตเศรษฐกิจพิเศษกลับพบว่า รัฐบาลได้ออกเอกสารสิทธิให้กรมธนารักษ์สามารถใช้พื้นที่จัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมและด่านศุลกากรแห่งใหม่ได้อย่างสะดวก ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติของรัฐบาล ดังนั้น ชาวบ้านพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล จึงขอให้รัฐบาลใช้อำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 เพื่อเพิกถอนพื้นที่ป่าเขาถาวรจิ้งเหลนและป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี และออกเอกสารสิทธิเป็นโฉนดที่ดินให้กับประชาชนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 4 ตำบล ดังคำกล่าวในหนังสือร้องเรียนถึงพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี (สำนักงานเทศบาลตำบลป่าไร่, 2559) ที่ว่า

“ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจของคำว่าพิเศษในรูปแบบใด...ประชาชนทั้ง 4 ตำบลในพื้นที่ได้รับสิทธิพิเศษอย่างไรบ้าง มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพ เมื่อได้รับการประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ประชาชนจึงคาดหวังจะมีสิทธิพิเศษในการได้รับการบริการจากภาครัฐหรืออื่นๆ เพื่อให้ประชาชนนั้น มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ประชาชนยังไม่เห็นแนวทางหรือนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดสระแก้ว”

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ การชันรับของประชาชนในพื้นที่ที่มีต้นนโยบายการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษของอำเภอรัญประเทศ และอำเภอดมณีนคร จังหวัดสระแก้ว ในแง่เนื้อหา นโยบาย สามารถสรุปได้ว่าในกรณีของอำเภอรัญประเทศ และอำเภอดมณีนคร จังหวัดสระแก้วนั้น การชันรับในแง่เนื้อหา นโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกตามประเด็นการชันรับเนื้อหา นโยบายนั้นสามารถแบ่งประเด็นได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ประเด็นที่มีการชันรับมากที่สุด และประเด็นที่มีการชันรับมาก ซึ่งสามารถพิจารณาได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการชันรับนโยบายในด้านเนื้อหา นโยบายและโครงการ (n=400)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการชันรับนโยบาย	ลำดับที่
1. โครงการทางหลวงรัฐประเทศชายแดนไทย-กัมพูชา (บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบท)	4.49	2.64	มากที่สุด	1
2. การวางระบบชลประทาน	4.49	0.73	มากที่สุด	2
3. การดำเนินแผนพัฒนาระบบไฟฟ้า	4.46	0.61	มากที่สุด	3
4. การก่อสร้างทางรถไฟตั้งแต่คอย-คลองสับแก้ว-สุดสะพานคลองลึก	4.39	0.76	มากที่สุด	4
5. เขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยเหลือเพิ่มการจ้างแรงงานท้องถิ่นมากขึ้น	4.38	0.76	มากที่สุด	5
6. การก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 359 แยกทางหลวงหมายเลข 304 (พนมสารคาม) บรรจบทางหลวงหมายเลข 3 (สระแก้ว)	4.36	0.78	มากที่สุด	6
7. ทิศนจะราคาสูงขึ้นจากการเข้ามาของเขตเศรษฐกิจพิเศษ	4.34	0.77	มากที่สุด	7
8. โครงการสถานีขนส่งจังหวัดสระแก้ว	4.34	0.74	มากที่สุด	8

9. โครงการทางหลวงหมายเลข 3366 และหมายเลข 3586 แยกทางหลวง หมายเลข 33 (ท่าข้าม) - บรรจบ ทางหลวงหมายเลข 3511 (หนองเอี่ยน)	4.33	0.77	มากที่สุด	9
10. การกำหนดพื้นที่ให้เป็นเขตการค้าชายแดน	4.32	2.14	มากที่สุด	10
11. โครงการถนนแยกทางหลวงหมายเลข 33 - ตำบลบ้านคลองลึก	4.32	0.77	มากที่สุด	11
12. การวางระบบโครงข่ายเคเบิลใยแก้วนำแสง	4.21	0.76	มากที่สุด	12
13. ประชาชนในอำเภอรัฐประเทศจะได้ประโยชน์จากการค้าชายแดน	4.20	0.82	มากที่สุด	13
14. การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยให้ธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน ขยายตัวมากขึ้น	4.18	0.84	มาก	14
15. การกำหนดพื้นที่ให้เป็นศูนย์เปลี่ยนถ่ายสินค้าและยานพาหนะ คลังสินค้าและห้องเย็นในอนาคต	4.18	0.82	มาก	15
16. การกำหนดพื้นที่เป็นศูนย์ต่อเนื่องทั้งระบบรางและถนน	4.17	0.77	มาก	16
17. การกำหนดพื้นที่ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	4.11	0.82	มาก	17
18. การกำหนดพื้นที่ให้เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร	3.98	0.97	มาก	21
19. การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจะส่งเสริมสินค้าที่ผลิตจาก กลุ่มอาชีพ (โอท็อป)	3.98	0.88	มาก	22
20. การกำหนดพื้นที่เป็นศูนย์ขนส่ง (โลจิสติกส์) ต่อเนื่องหลายรูปแบบ	3.95	0.84	มาก	23
21. การกำหนดพื้นที่เป็นศูนย์ขนส่ง (โลจิสติกส์) ต่อเนื่องหลายรูปแบบ	3.95	0.84	มาก	23
22. การอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวสามารถเดินทางเข้ามาทำงาน แบบไป-กลับ หรือไม่เกิน 7 วัน	3.81	1.29	มาก	25
รวม	4.22	0.96	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า มีการขานรับเนื้อหานโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประชาชน ในเขตอำเภอ
อรัญประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมเรื่องเนื้อหาขานรับอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$)
มีจำนวน 22 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- ลำดับที่ 1 โครงการทางหลวงอรัญประเทศชายแดนไทย-กัมพูชา (บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบ) ($\bar{X}=4.49$)
- ลำดับที่ 2 การวางระบบชลประทาน ($\bar{X}=4.49$)
- ลำดับที่ 3 การดำเนินแผนพัฒนาระบบไฟฟ้า ($\bar{X}=4.46$)
- ลำดับที่ 4 การก่อสร้างทางรถไฟแก่งคอย-คลองสียะเก้-สุดสะพานคลองลึก ($\bar{X}=4.39$)
- ลำดับที่ 5 เขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยให้การจ้างแรงงานท้องถิ่นมากขึ้น ($\bar{X}=4.38$)
- ลำดับที่ 6 การก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 359 แยกทางหลวงหมายเลข 304 (พนมสารคาม) บรรจบทางหลวง
หมายเลข 3 (สระแก้ว) ($\bar{X}=4.36$)
- ลำดับที่ 7 ที่ดินจะราคาสูงขึ้นจากการเข้ามาของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ($\bar{X}=4.34$)
- ลำดับที่ 8 โครงการสถานีขนส่งจังหวัดสระแก้ว ($\bar{X}=4.34$)
- ลำดับที่ 9 โครงการทางหลวงหมายเลข 3366 และหมายเลข 3586 แยกทางหลวงหมายเลข 33
(ท่าข้าม) - บรรจบ ทางหลวงหมายเลข 3511 (หนองเอี่ยน) ($\bar{X}=4.33$)
- ลำดับที่ 10 การกำหนดพื้นที่ให้เป็นเขตการค้าชายแดน ($\bar{X}=4.32$)
- ลำดับที่ 11 โครงการถนนแยกทางหลวงหมายเลข 33 - ตำบลบ้านคลองลึก ($\bar{X}=4.32$)
- ลำดับที่ 12 การวางระบบโครงข่ายเคเบิลใยแก้วนำแสง ($\bar{X}=4.21$)
- ลำดับที่ 13 ประชาชนในอำเภอรัฐประเทศจะได้ประโยชน์จากการค้าชายแดน ($\bar{X}=4.20$)
- ลำดับที่ 14 การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยให้ธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนขยายตัวมากขึ้น ($\bar{X}=4.18$)

ลำดับที่ 15 การกำหนดพื้นที่ให้เป็นศูนย์เปลี่ยนถ่ายสินค้าและยานพาหนะ คลังสินค้าและห้องเย็นในอนาคต
($\bar{X}=4.18$)

ลำดับที่ 16 การกำหนดพื้นที่เป็นศูนย์ต่อเนื่องทั้งระบบรางและถนน ($\bar{X}=4.17$)

ลำดับที่ 17 การกำหนดพื้นที่ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.11$)

ลำดับที่ 18 การกำหนดพื้นที่ให้เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ($\bar{X}=3.98$)

ลำดับที่ 19 การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยส่งเสริมสินค้าที่ผลิตจากกลุ่มอาชีพ (โอท็อป) ($\bar{X}=3.98$)

ลำดับที่ 20 การกำหนดพื้นที่เป็นศูนย์ขนส่ง (โลจิสติกส์) ต่อเนื่องหลายรูปแบบ ($\bar{X}=3.95$)

ลำดับที่ 21 การกำหนดพื้นที่เป็นศูนย์ขนส่ง (โลจิสติกส์) ต่อเนื่องหลายรูปแบบ ($\bar{X}=3.95$)

ลำดับที่ 22 การอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวสามารถเดินทางเข้ามาทำงานแบบไป-กลับ หรือไม่เกิน 7 วัน
($\bar{X}=3.81$)

ภาพรวมของการขานรับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่อำเภออรัญประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ขานรับนโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการทางหลวงอรัญประเทศสายแดนไทย-กัมพูชา (บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบต) การวางระบบชลประทาน การดำเนินแผนพัฒนาระบบไฟฟ้า การก่อสร้างทางรถไฟแก่งคอย-คลองสิบก้าว-สุดสะพานคลองลึก เขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยเพิ่มการจ้างแรงงานท้องถิ่นมากขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า การขานรับนโยบายดังกล่าวเป็นการรับรู้ของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าใจว่าการพัฒนาควรเริ่มจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี” ซึ่งจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ในพื้นที่พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในเขตชนบท การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนในพื้นที่ คือ การทำเกษตรกรรม ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอ รวมไปถึงระบบการคมนาคมขนส่งในพื้นที่ที่ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้นประชาชนในพื้นที่จึงมีความต้องการให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ อันจะนำมาซึ่งการจ้างงานและการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ เพื่อที่คนในพื้นที่จะได้ไม่ต้องไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่น ดังคำสัมภาษณ์ที่นาย ก นามสมมติ, ชาวบ้านในพื้นที่, สัมภาษณ์ 21-22 มีนาคม 2560)

“อยากให้มีโรงงานเข้ามา ลูกหลานจะได้ไม่ต้องไปทำงานไกลบ้าน”

“อยุ่ก็ให้พื้นที่เจริญ ไฟฟ้า และทางจะได้ดีขึ้นบ้าง”

“ควรวางระบบชลประทานให้ดี ตอนฝนตกน้ำก็ท่วม หน้าแล้งน้ำก็ไม่พอใช้”

“อยากให้มีการจัดระบบน้ำให้เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงภัยแล้ง”

สรุปผลและอภิปรายผล

เมื่อพิจารณาถึงการขานรับนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประชาชน ในเขตอำเภออรัญประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามการขานรับนโยบายในด้านกระบวนการนโยบาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีการขานรับเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่

ลำดับที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมาในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ
($\bar{X}=4.06$)

ลำดับที่ 2 การกำหนดนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น เป็นเรื่องส่วนกลางเป็นหลัก ($\bar{X}=4.01$)

ลำดับที่ 3 บทบาทของผู้นำท้องถิ่นและท้องที่ที่ผ่านมาในการดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ผ่านมา ($\bar{X}=3.99$)

นอกจากนี้ ถ้าจำแนกตามประเด็นการขานรับในด้านเนื้อหา นโยบายและโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีการขานรับเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่

ลำดับที่ 1 โครงการทางหลวงอรัญประเทศชายแดนไทย-กัมพูชา (บ้านหนองเอี่ยน-สตึงบท) ($\bar{X} = 4.49$)

ลำดับที่ 2 การวางระบบชลประทาน ($\bar{X} = 4.49$)

ลำดับที่ 3 การดำเนินแผนพัฒนาระบบไฟฟ้า ($\bar{X} = 4.46$)

จากข้อค้นพบของงานวิจัยเมื่อนำมาวิเคราะห์ในการอภิปรายผลกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดตราดในโครงการวิจัยชุดเดียวกัน จะพบว่า มีผลวิจัยออกมาทั้งในด้านที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

ในด้านกระบวนการนโยบาย ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้พบว่า ประชาชนชนานับกระบวนการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในเขตอำเภออรัญประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วมาก ($\bar{X} = 3.93$) ในขณะที่งานวิจัยกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดตราด ก็พบว่า ประชาชนมีทัศนคติมาก ($\bar{X} = 3.85$) กับกระบวนการนโยบายของเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวเช่นกัน

ในด้านเนื้อหา นโยบาย ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้พบว่า มีข้อแตกต่างในภาพรวมในการเข้ารับเนื้อหา นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในเขตอำเภออรัญประเทศ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) ในขณะที่งานวิจัยกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดตราด พบว่า ประชาชนมีการเข้ารับมาก ($\bar{X} = 4.15$)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมในการเข้ารับทั้งกระบวนการนโยบายและเนื้อหา นโยบาย ในงานวิจัยนี้พบว่า ประชาชนมีการเข้ารับมาก ($\bar{X} = 4.07$) สอดคล้องกับภาพรวมการเข้ารับของประชาชนทั้งกระบวนการนโยบายและเนื้อหา นโยบาย ในงานวิจัยกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดตราดที่ประชาชนเข้ารับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เช่นกัน

การที่ประชาชนจังหวัดตราดและจังหวัดสระแก้วเข้ารับนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในด้านเนื้อหา นโยบายแตกต่างกัน เนื่องจากการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งสองจังหวัด สอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การวางยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนของจังหวัดสระแก้วนั้น สอดคล้องกับสภาพความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากในเขตชายแดนจังหวัดสระแก้วมีการค้าชายแดนก่อนหน้าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมาอย่างกว้างขวางตามที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น ตลาดโรงเกลือ ในขณะที่ในจังหวัดตราดนั้น การวางยุทธศาสตร์การค้าชายแดนนั้นอาจจะไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนในบางระดับ อาทิเช่น การค้าชายแดนในเขตอำเภอคลองใหญ่กับเกาะกงนั้นยังเป็นตลาดที่ค่อนข้างเล็ก เมื่อพิจารณาที่จุดผ่านแดนถาวรหาดเล็กที่เป็นเช่นนี้เป็นผลมาจากการที่ชาวกัมพูชาบนเกาะกงนั้น มีความคุ้นเคยกับประเทศไทยและจำนวนหนึ่งมีบัตรประชาชนสองประเทศ ซึ่งเรียกว่า "คนไทยสองแผ่นดิน" ซึ่งเกิดจากการที่เกาะกงเป็นชุมชนของคนไทยในอดีตที่ถูกกัมพูชายึดไปในช่วงอิทธิพลของฝรั่งเศส ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงทำให้นักธุรกิจกัมพูชาบนเกาะกง ซึ่งคุ้นเคยประเทศไทยเป็นอย่างดีมักจะทำการค้าโดยไม่หยุดที่ชายแดนแต่จะไปติดต่อการค้าในกรุงเทพฯ โดยตรง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจมากกว่าที่จะใช้พื้นที่ชายแดน (ประเสริฐ ศรี, ผู้ประกอบการท่าเรือกลังท่า, สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2559)

นอกจากนี้ เมื่ออภิปรายในเชิงทฤษฎีจะพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพิเศษนั้น มีปัจจัยที่สำคัญดังนี้ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2561 : 82-94)

1. ภูมิศาสตร์ที่กัน พบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประสบความสำเร็จมักอยู่ใกล้ศูนย์กลางความเจริญมากกว่าในเขตชนบท เนื่องจาก เป็นเรื่องต้นทุนของการคมนาคมขนส่งและสาธารณูปโภคแล้วยังเป็นเรื่องของการกระจายสินค้าที่ใกล้ตลาดด้วย
2. ปัจจัยด้านแรงงาน โดยทั่วไปพบว่า ค่าแรงราคาถูกจะเป็นแรงจูงใจดึงดูดลงทุนเข้ามาดำเนินกิจกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่าพื้นที่ที่ค่าแรงสูง
3. ที่ดิน ความสำเร็จในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นกับความสามารถในการรวบรวมที่ดินขนาดใหญ่สำหรับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษและสิทธิในการใช้ที่ดินของนักลงทุนในระยะยาว

4. บริบทของอุตสาหกรรมโลกและภูมิภาคระหว่างประเทศ พบว่า ถ้าเป็นจังหวะเวลาของอุตสาหกรรมโลกที่ต้องการแสวงหาฐานการผลิตใหม่ๆ นอกประเทศ ที่มีต้นทุนต่ำกว่าในการขยายอุตสาหกรรมของตน ก็มักจะทำให้เขตเศรษฐกิจพิเศษประสบความสำเร็จ

ข้อค้นพบจากการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีการขับเคลื่อนนโยบาย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงงาน และที่ดิน ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคให้การพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีความชะงักงันหรือล้มเหลวได้ก็คือ ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง และบริบทของอุตสาหกรรมโลก กล่าวคือ ชายแดนจังหวัดสระแก้วนั้น เป็นแรงงานกัมพูชาราคาถูกที่จะดึงดูดนักลงทุน ในขณะที่รัฐบาลได้ออกเอกสารสิทธิให้กรมธนารักษ์สามารถให้เช่าพื้นที่ 660 ไร่ จัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมและการขอใช้พื้นที่จำนวน 525 ไร่ ในการกำหนดเป็นพื้นที่ศึกษาตามหลักการแห่งใหม่ได้อย่างสะดวก เมื่อพิจารณาจากภูมิศาสตร์ที่ตั้ง พบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วนั้น อยู่ห่างไกลศูนย์กลางความเจริญ ซึ่งต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับธุรกิจ รวมถึงปัจจัยในบริบทอุตสาหกรรมโลกที่มีการขยายตัวของทุนข้ามชาติจีนในแถบอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมในยุค 4.0 มากกว่า

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ถือว่าเป็นนโยบายภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 ที่มีเป้าหมายความมั่นคง ความยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า เศรษฐกิจพิเศษชายแดนน่าจะบรรลุเป้าหมายความมั่นคงและความมั่นคงได้ แต่ยังขาดเป้าหมายความยั่งยืน เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วนั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม การผลิตโดยอาศัยนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งจากประสบการณ์ของนิคมในภาคตะวันออก พบว่า จะเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงส่งผลโดยตรงกับการที่จะทำให้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของสระแก้วไม่สามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ดังนั้น จึงควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิถีสู่ทาง (mean) ในการพัฒนาความยั่งยืนตามแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UNSDGs) เช่น การส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดสระแก้วนำแนวคิดการเกษตรของทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา มาประยุกต์ใช้ เป็นต้น ในการที่จะบูรณาการระหว่างการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้วกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ควรกำหนดนโยบายให้มีการบูรณาการระหว่างแนวคิดเศรษฐกิจพิเศษกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เหมือนดังเช่นวิสัยทัศน์ของนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

1.2 คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรนำนโยบายบูรณาการของ กนพ. ดังกล่าวไปวางแผนให้เป็นรูปธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

1.3 ในการนำโครงการบูรณาการระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคมหรือภาควิชาการให้เป็นตัวหลักในการดำเนินการ เช่น มูลนิธิสิทธิมนุษยชนชาติ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว เป็นต้น

2. เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วอยู่บนแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ที่ผ่านประเทศพม่า ไทย กัมพูชาและเวียดนาม ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนสระแก้วนั้นมีผลในการเชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ชิตพัทธ์ แก่นจันทร์. นายกเทศมนตรีตำบลบ้านด่าน. สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2560.

นาย ก นามสมมติ. ชาวบ้านในพื้นที่. สัมภาษณ์ 21 - 22 มีนาคม 2560.

ประเสริฐ ศรี, ผู้ประกอบการท่าเรือกัลปิงหา. สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2559.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2561). หลังเขตเศรษฐกิจพิเศษ. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภัครธรณ์ เทียนไชย. อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2561.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2559). คู่มือการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. สำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.

สำนักงานเทศบาลตำบลป่าไร่. (23 พฤศจิกายน 2559). สก. 74801/2286. เรื่องขอความอนุเคราะห์เพิกถอนพื้นที่ป่าไม้
ในเขตพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว.

Taro Yamane. (1973). *Elementary Sampling Theory*. Englewood Clift, N.J. Prentice-Hall.

Teddie Charles and Tashakkori Abbas. (2009). *Foundations of Mixed Methods Research: Integrating
Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences*. London:
SAGE Publications Inc.